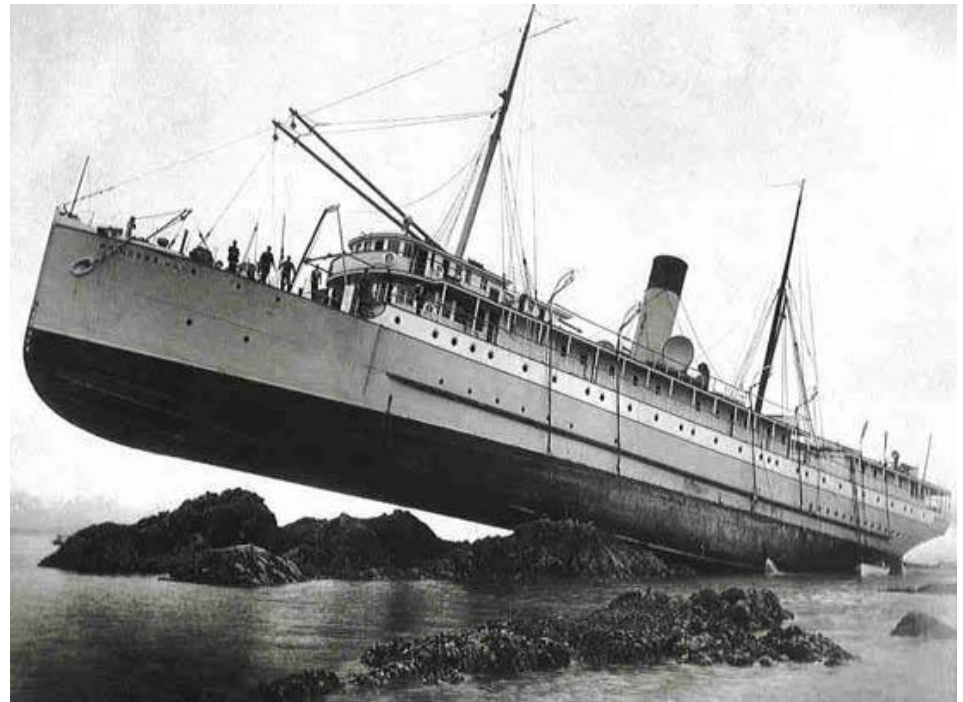

Möta människor med rättshaveristiskt beteende

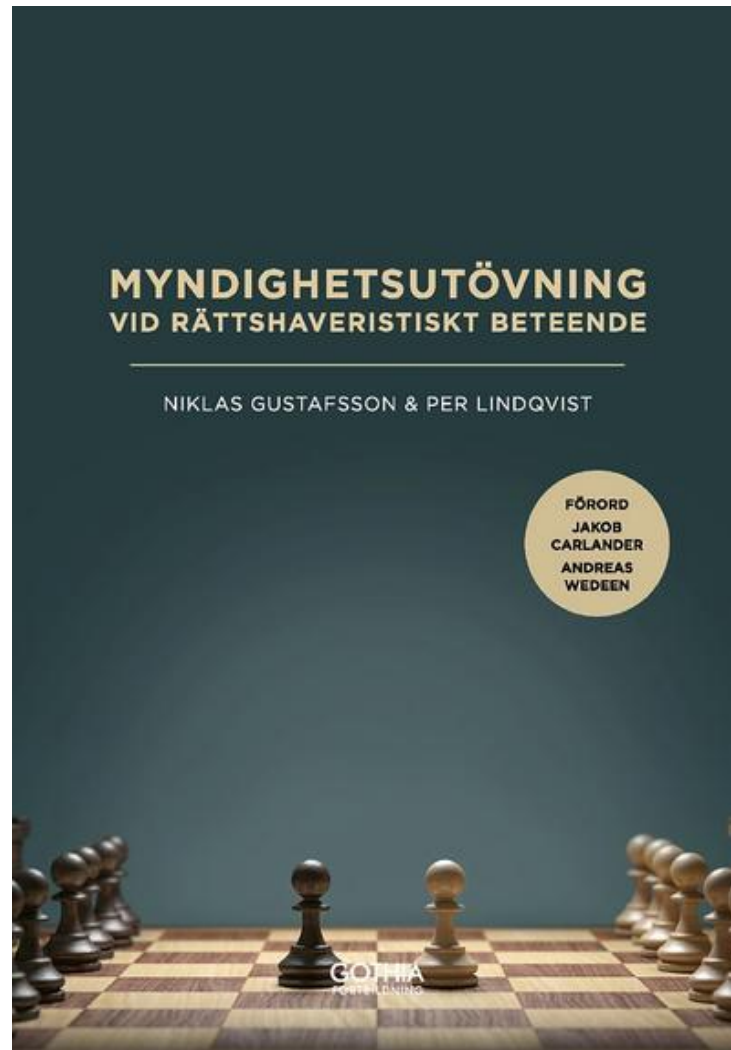
- Jakob Carlander,
leg psykoterapeut
- Barnombudet
Uppsala
- 2020-11-13

Bok hösten 2015 - 2018

Aktuell bok

”Det samlades en armé av rättshaverister utanför hans (Benny Fredriksson) dörr som ropade på blod”.

Leif Zern, DN 19 mars -18

En kamp som aldrig tar slut

- *”Jag är en stark person som trots allt vad jag gått igenom tänker fortsätta min kamp för rättvisan. Kampen har pågått i över 20 år men jag kommer fortsätta till dess jag fått full upprättelse, annars kommer jag aldrig kunna gå vidare i mitt kvarvarande liv”*

Rättshaverist

Rättshaveristiskt
beteende

Grundläggande rätt att göra
vår åsikt hörd, ta del av
offentligt material och få vår
sak prövad

I kommentarfältet:

- N N Det är för jävligt hur fan allt bara handlar om pengar och maktmissbruk! Barnens rättigheter då? Ska vi inte ta hand om vår nästa generation?! Fy fan! 😡

Rättshaverist

Rättshaveristiskt
beteende

Grundläggande rätt att göra
vår åsikt hörd, ta del av
offentligt material och få vår
sak prövad

Hotar med det som är lagligt

Hot om anmälan

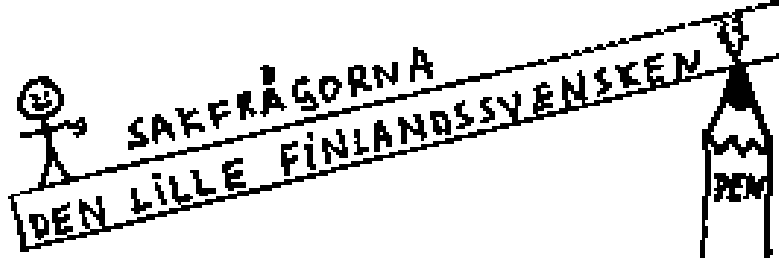
- *Än en gång, jag kommer inte ge mig, fundera på om du är beredd att ta den kampen för jag kommer anmäla och säga ifrån tills ni fattar vad barn behöver. Det är bara för dig att vänta på att anmälningarna till alla instanser jag kan anmäla till kommer in till skolan. Jag kommer även att ha BUP på min sida, det är jag helt säker på efter första mötet där.*

Väcker obehag

- Det gäller en av våra patienter som vid återbesök fungerat ok, men nu eskalerat kontakter med telefon och meddelanden via 1177 något väldigt.
- Kontakterna sker till sjuksköterskor, VEC och sektionschef. Hen hör av sig flera gånger i veckan och upprepar ”oförrätter”, hakar upp sig på saker som sagts, sprider osanna påståenden till andra patienter, är otrevlig samtidigt som det inte riktigt kommer fram några önskemål. Frågan är hur vi kan/får säga ifrån och ställa krav på kontaktformer, bemötande etc.

Den lilla människans kamp mot den stora myndigheten

KLICKA HÄR

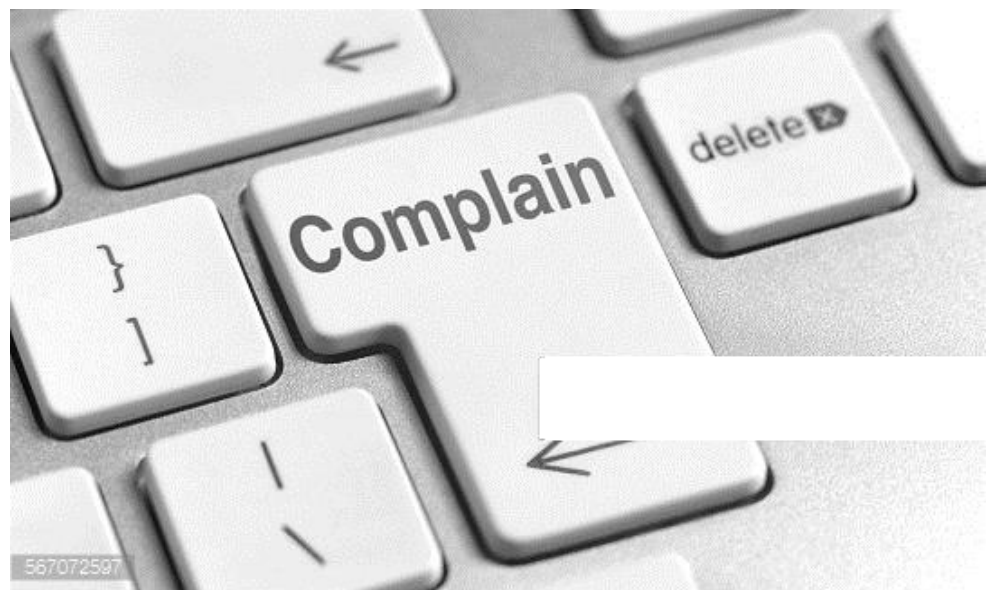

KLICKA HÄR

REGERINGEN
STATSRÅDET
SÄPO RÄTTSVÄSENDET
SOSSARNA FP PARTIERNA
IBM SIF FACKEN
STÖREYENSKA RIKSSYENSKAN

En studie från Australien

- ...visar på att 1 % av de som kom i kontakt med kommunala förvaltning och service eller annan myndighet uppvisade ett rättshaveristiskt beteende.
- Men att dessa tog 30 % av arbetets resurser i anspråk.

På andra språk och med andra begrepp

- **Justice Obsession Syndrome (Christian Diesen)**
- **Kohlhaas Syndrome (Jozsef Gerevich och Gabor S. Ungvari)**
- **Post Traumatic Embitterment Disorder, PTED (Michael Linden)**
- **MISP – Medborgare som inte sätter punkt (Jonas Stier)**
- **Querulant – kverulant – den som ihärdigt argumenterar**
- **Vexatious Litigant**
- **Persistent (chronic) complainers**
- **Les persécuteurs persécutés – De förföljda förföljarna**

- *NN... har nu slutat sin färd. Hans sista år förmörkades av svår cancer. Som tung stenbörda på hans sjukdom trakasserades han som andra skytte och vapenintresserade av Göteborgs Vapentillståndspoliser....*
- *NN själv, som visste att han resterande tid var kort, har själv skrivit ovanstående dödsannons som han ansvarar helt för. Poliserna som nämns lär inte kunna förfölja honom på andra sidan gränsen*

Ett upprättsesyndrom som skapar en paradox

- Å ena sidan känner man sig kränkt av sin omvärld och samhället med dess olika institutioner.
- Å andra sidan är det till samma samhälle man vänder sig för att få upprättelse.

ICD 10

Kverulansparanoia:

”präglad av aggressiv självhävdelse, parad med misstro mot auktoriteter och samhällets administration. Det är en man som håller på sin rätt, överklagar från instans till instans och som i avslag ser bevis på samhällets rutenhet och systematiska maskopi mot honom” (Ottosson 423:1983).

Rättshaveristiskt beteende i andra diagnoser och tillstånd.

- Personlighetsyndrom
- Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning
- Traumatiska krisreaktion som inte utvecklas, med känslomässigt undvikande som följd.

Post Traumatic Embitterment Disorder - PTED

- Process av ältande och grubblande vid ångestsyndrom.
- En kombination av dessa faktorer

Autism och rättshaveristiskt beteende

- *”Rättshaveri är påfallande vanligt inom aspergergruppen, vilket kan förklaras av en personlighet präglad av bristande sunt förnuft, pedantiskt regeltänkande, uttalad envishet och verbal begåvning. Inte sällan vinner de processerna” (Bejerot 3223:2004).*

Beteende vid autism

- *”Anklagelsen att vara en allmän olägenhet har tenderat att förekomma när personen med Aspergers syndrom envetet har agerat utifrån en upplevelse av orättvisa i en dispyt med en annan person. Det har då handlat om en principalsak som har drivits så långt att den har blivit absurd eller lett till en konfrontation och stötande beteende” (Attwood 394:2008).*

Narcissistisk
aggressivitet

Paranoid
misstänksamhet

Tvångsmässig
ihärdighet

Begära ut handlingar - avslöja

- Vid en förskola har två föräldrar anklagat en pedagog för bristande kompetens. På kommunkontoret har de begärt ut pedagogens ansökningshandlingar vilka de nagelfar som en brottsutredning. I ett brev till rektor, med kopia till alla andra föräldrar, begär de sedan ett extra föräldramöte. Rektorn som har fullt förtroende för sin personal vägra ett sådant möte. Dagen efter blir rektorn anmäld till Skolinspektionen.

- Till en förlossningsavdelning på sjukhuset kommer ett par för att föda. Den blivande pappan har med sig filmkamera. Men inte för att föreviga det första barnets ankomst, utan för att dokumentera allt vad personalen gör. Om något går fel vill man kunna hitta den skyldiga och ha bevis i rätten.

Misstänksamhet

- På en förskola turas föräldrarna om att kontrollera städningen på toaletterna vid hämtning. Dålig städning dokumenteras med mobilkamera och skickas runt via ett gemensamt facebook-konto, där även personalen betygssätts. Man har också krävt att få sätta upp en filmkamera så att föräldrar kan följa verksamheten från näten under dagtid.

Skillnad psykopati - rättshaverism

Psykopati

- Känner sig bättre än andra
- Manipulerande – opålitlig
- Impulsiv
- God verbal förmåga
- Saknar ånger och skuld
- Mytomani
- Fixerad att äga makt

Rättshaveristiskt beteende

- Vet bättre än andra
- Har sin egen sanning – ändrar sig inte
- Stabilt negativ
- Framhäver samma sak
- Förstår inte vad hen utsätter andra för
- Hittar sällan på nya saker
- Vill ha makt över sin sak

Förstår inte vad hen utsätter andra för

Kriterier på ett rättshaveristiskt beteende

- Lång och omständlig berättelse, som ofta följer ett bestämt ritual och ska delas av så många som möjligt. Återkommande långa telefonsamtal. Vill ha sista ordet.
- Vägrar att låta sig överbevisas av fakta och rättsliga beslut. Argumenterar
- Ställer krav som ofta inte är förenliga med regler, lagstiftning, vetenskap, beprövad erfarenhet eller evidens. Kräver att få instruera eller utbilda personal
- Begär ut alla tänkbara handlingar, ofta för att avslöja, ibland som bestraffning. Ställer många och detaljerade frågor på materialet.
- Spelar in samtal – gör bildupptagningar – samlar på dokumentation
- Skickar brev, mejl och sms i stor mängd till handläggare, enhetschefer och andra myndighetspersoner; ofta med liktydligt innehåll och med kopior till alla tänkbara adressater. Skriver på ett speciellt sätt: **VERSALER, ????** !!!!! **Färgad text**
- Hög benägenhet att anmäla, lämna klagomål och överklaga till många instanser och myndigheter, vilka åtföljs av ständiga kompletteringar. "Egna domstolar".
- Vill gärna agera ombud för andra och föra deras talan med den egna erfarenheten som grund.
- Gör bruk av metaforer och bilder som förstärker den egna upplevelsen på ett överdrivet och absurt sätt.
- Kan bli nedsättande och ironisk. Ibland också kränkande, hotfull och våldsam, inte sällan utan att själv förstå det.
- Utvecklar ofta ett personligt agg till enskilda personer inom verksamheten.
- Klyver verksamhet/omvärld i goda och onda. De goda som en relief till andras ondska

Alltmer officiellt begrepp?

”På Ekobrottsmyndigheten, åklagarmyndigheten och Justitiekanslern anger flest tjänstemän att **rättshaverister** ligger bakom trakasserierna.

Rättshaverister beskrivs som krävande, hänsynslösa och omständliga. De tröttnar ut tjänstemännen och gör dem osäkra genom upprepade trakasserier.

[Denna] gruppen baserar sin påverkan på systematik. Det är rättshaverister som använder trakasserier för att få rätt i sak, och som **sällan väcker sympatier** hos tjänstemännen.”

Juridisk ton

- Personen har ibland en saklig, akademisk och lite ålderdomlig juridisk ton. En kombination av nedlåtande attityd, aggressiv påstridighet, ifrågasättande misstänksamhet och juridisk stramhet.
- *En pappa ringer gällande sitt barn och har synpunkter på det pedagogiska arbetet. Han är lugn i rösten. Ställer frågor och fortsätter även då han fått svar. Det blir aldrig något slut på frågandet. Till slut säger han att jag inte verkar vara rätt person på rätt plats. För mig känns det som att vara utsatt för ett förhör.*

Kan inte hantera situationer med
mentala processer

.... utan söker istället lösa dem med
juridiska förlopp

Mentalisering

Se sig själv utifrån

Och förstå andra inifrån

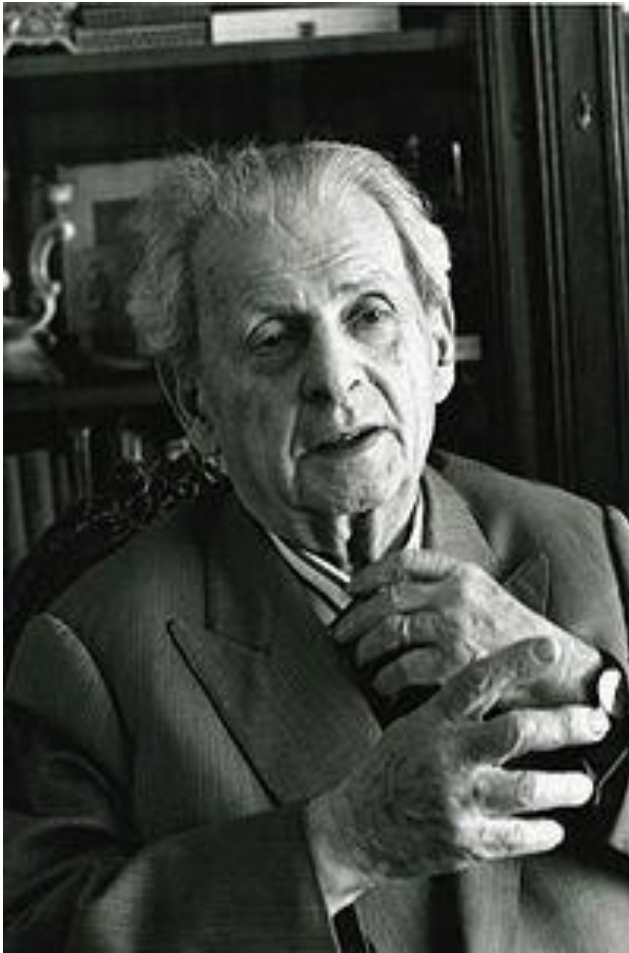
JO beslut 2016-06-01, dnr 678-2015

Även när den enskilde uppträder på ett sätt som upplevs som besvärligt måste en tjänsteman kunna hantera situationen professionellt och hålla en god samtalsston. Krav på saklighet i 1 kap. 9 § RF.

Krav från JO:

- Saklighet
- Korrekthet
- God ton
- Inte vara godtycklig

Relationen som asymmetrisk

- Utifrån framstår den intersubjektiva relationen som en symmetrisk relation mellan likvärdiga parter, medan inifrån, just nu i detta ögonblick, upplever jag att den Andre ställer krav på mig och befäller mig, att den Andre står över mig och att vår relation är asymmetrisk.

Sydsvenskan 20 juli 2018:

”Det har hänt att folk har slutat på universitetet bara för att slippa ”brevhelvetet”. Det tar ju aldrig slut, utan eskalerar lätt till en personlig fejd där även universitetsanställdas familjer kan sugas in”

Per Gustavsson

Kan inte hantera situationer med
mentala processer

.... utan söker istället lösa dem med
juridiska förlopp

Portade föräldrar JO-anmäler

- Ett föräldrapar förbjuds att besöka sina barns skola, utom vid föräldramöten, utvecklingssamtal och andra i förväg bokade möten. Men föräldrarna ifrågasätter beslutet och vill att justitieombudsmannen (JO) ska ta ställning till om rektorer har rätt att porta föräldrar på det här viset.
- Bakgrunden till beslutet är att föräldrarna besökte skolan utan att berätta vilka de var, trots att personalen frågade dem. De blev ombedda att lämna, men gick ändå in i skolan. De ska också vid ett annat tillfälle ha besökt skolan och personalen ska då ha känt obehag.

En ensamstående mamma kämpar för sin dotters rätt till särskilt stöd i skolan. Hon är inte lätt att gå till mötes. Å ena sidan kräver hon särskilt stöd åt dottern. Å andra sidan motsätter hon sig den utredning som behövs för att ge stödet. Dottern har bytt skola ett flertal gånger. Mamman kommer i ständig konflikt med rektorer, elevassistenter, lärare och tjänstemän. Gör flera anmälningar till skolinspektionen

Rektor gör en orosanmälan till socialtjänsten. Det gör mamman än mer upprörd som ser anmälan som en hämnd mot henne själv.

JO 2595-2015

Anmälan mot om att ett barn förbjudits att spela in ett s.k. barnsamtal inom ramen för en vårdnadsutredning

- Socialtjänsten måste i varje enskilt fall, med utgångspunkt i den aktuella situationen och socialtjänstens kännedom om barnet och dess nätverk, göra en bedömning av om risken för att inspelningen är till men för barnet är så stor att det finns skäl att inskränka barnets rätt att spela in samtalet. Bedömningen ska göras med beaktande av barnets ålder och mognad. Ju äldre och mognare barnet är, desto mindre är utrymmet för att meddela ett förbud.
- I det nu aktuella fallet fanns det enligt JO en risk för att barnet kunde känna sig pressat av möjligheten att någon av föräldrarna senare skulle lyssna på inspelningen. Det fanns därför en påtaglig risk för att pojken inte skulle uttrycka sig fritt och otvunget vid samtalet om det spelades in. Med hänsyn till detta och till att pojken endast var åtta år vid tillfället fanns det skäl för att neka honom att spela in samtalet.

Närstående som ombud

- Nu förde fadern samtalet, och gav en anamnes på inflammatorisk ryggvärk, som sonen tyst nickade sitt bifall till. Svar från sonen var lite undanlidande, jag fick intrycket av att smärtorna fortsatt var mekaniska men att han anpassade svaren till faderns önskemål. Fadern uttryckte sitt starka missnöje och uttryckte att undertecknad inte ville ställa diagnosen AS för att jag inte unnade sonen behandling med TNf-hämmare. Konsultationen slutade i stor missämja.

En stark upplevelse kämpa för barnens rättighet

Grundläggande frågeställning

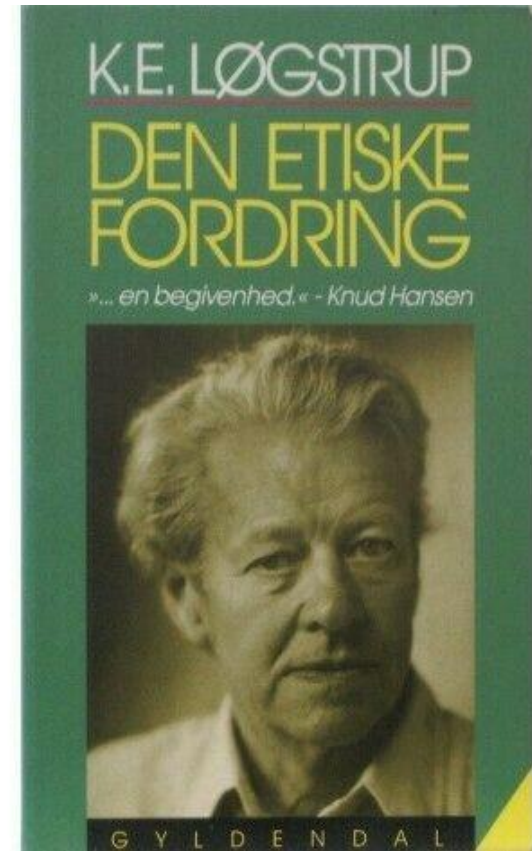
- Vad gör jag när den andre framställer krav och insisterar på åtgärder som jag inte kan, vill eller får gå till mötes?

En rektor i Malmö berättar

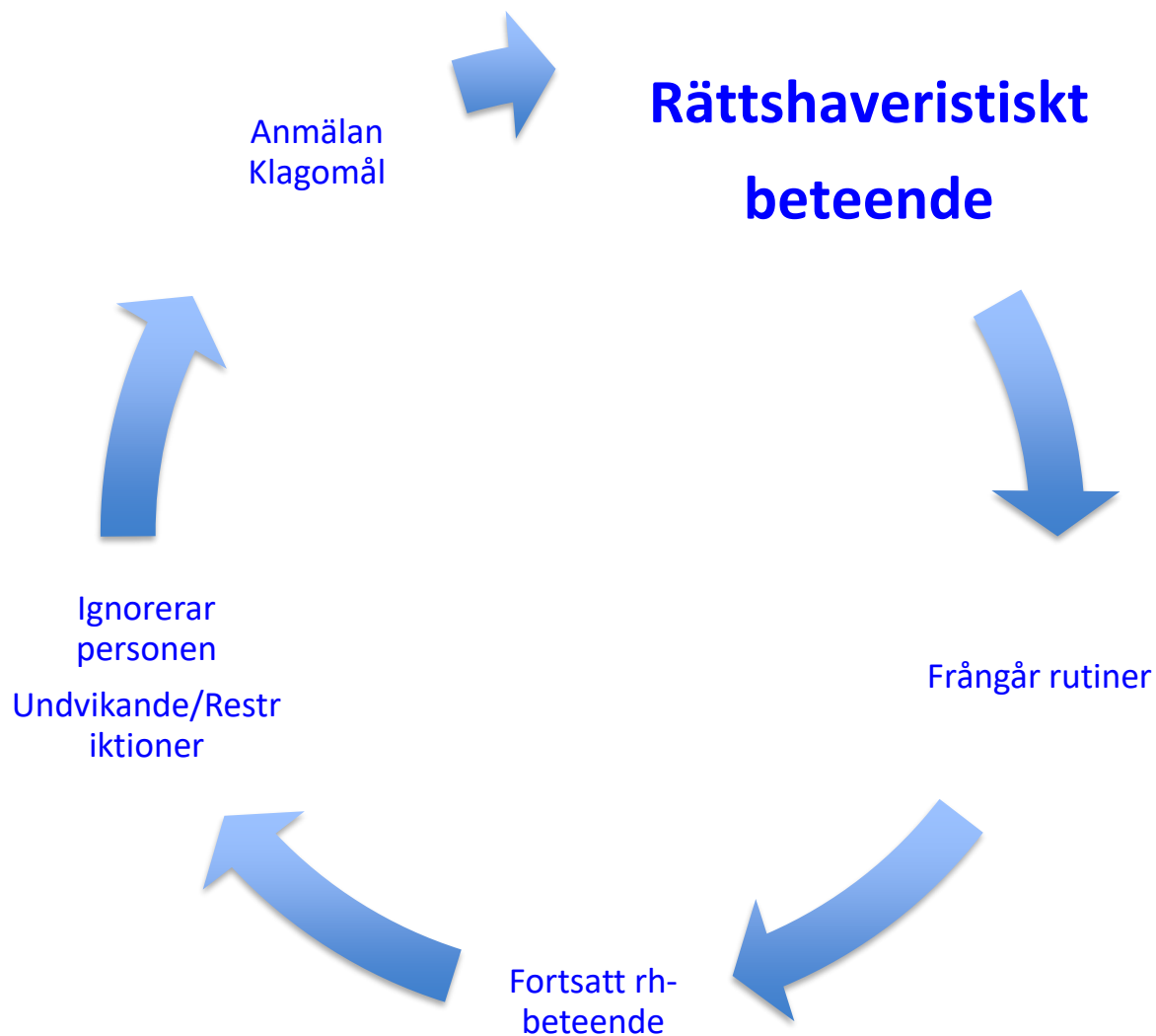
- Förskolan har försökt vara tillmötesgående och mött vissa av familjens krav. Alla insatser som vi provar får kritik och är inte tillräckligt "perfekta". Föräldrarna har synpunkter på hur dagen ska läggas upp, gruppindelning, innehåll, mat, rutiner, vilka andra barn som ska vara med mm mm.
- Förskolan och förvaltningen möts gång på gång av skriftliga påhopp med nedsättande kommentarer. Under årens lopp har flertalet av den personal som mött föräldrarna slutat eller sjukskrivet sig för utmattningssyndrom på grund av den behandling de fått utstå.

Våga vara kvar i din professionalitet

- *”För om det bara gällde att motsvara den andres förväntan och tillmötesgå hans önskan, skulle vårt liv tillsammans enbart gå ut på att – ansvarslöst – göra sig till den andres redskap”*

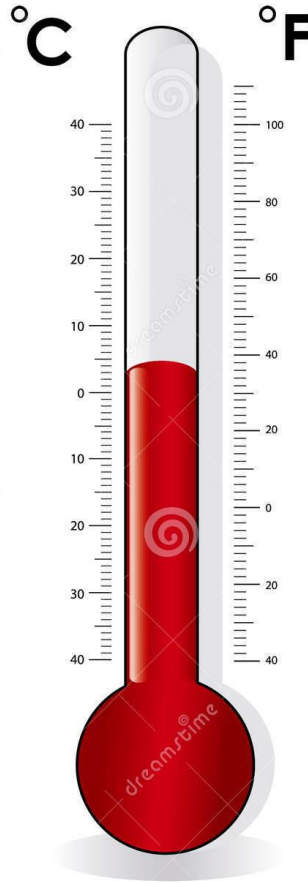
Vanligt förlopp

JO 2008-11-28 Dnr 2795-2007

- En besökare i biblioteket kommer i konflikt med bibliotekarier efter samtal om en författare. Kräver att bibliotekarien ska avskedas, varefter beteendet ökar till förolämpningar, mängder av brev, hotfullhet och en sönderkrossad fönsterruta.
- Den besökande personen får besöksförbud på biblioteket.
- ”En myndighet ska självfallet inte meddela förbudsliknande förhållningsregler till enskilda som det inte finns rättslig grund för att upprätthålla. Det ger sken av att myndigheten har befogenheter som den saknar”.

Ett beteende i olika grad

Download from
Dreamstime.com
This watermark comp image is for previewing purposes only.

1807086
Millientra | Dreamstime.com

- Svår
- Måttlig
- Lindrig
- Minimal

Två användbara metoder

- Motiverande samtal – vid mer tillfälligt rättshaveristiskt beteende – ge syre åt reflekterandet
- Lågaffektivt bemötande – vid utpräglat och långtgående beteende – strypa syre till beteendet

Två miljöer

Offentlig rättshaverism

Privat rättshaverism

- En pappa som befinner sig i vårdnadstvist med barnets mamma anklagar en lärare för att stå på mammans sida. Han hotar med att stämma hen inför tingsrätten och säger att han även gjort polisanmälan.

Vad kan jag göra? Bemötandets verktygslåda

Skapa rutiner och förutsägbarhet

Motiverande samtal

- En vanlig bild för det motiverande samtalet är hämtad från trädgårdsskötsel. Vill man driva upp en planta kan man inte dra och rycka i den. Man måste i stället vattna, ansa och bereda en god jordmån. På samma sätt söker ett motiverande samtal skapa gynnsamma förhållanden för den andre att ta sig an en svår situation.

Pröva att förhandla

Öppna frågor ett mentalt smältande.
En möjlighet till kognitiv bearbetning

Problematisera

Jobba med sammanfattningar som att hitta ett spår

Lågaffektivt bemötande: Två sätt att vinna en dragkamp

Avbryt istället ett samtal som spårat
ur.

Avsluta samtal

- JO (3912-2007):
- ”Om en befattningshavare avslutar ett samtal med en person som är oförskämd eller arg eller som för en diskussion som inte leder vidare behöver detta givetvis inte innebära att denne inte uppträder korrekt”.

JO 1977-2016

- En myndighet kan alltså inte vägra att ta emot t.ex. telefonsamtal från en viss person. En annan sak är att en tjänsteman givetvis måste ha möjlighet att på ett lämpligt sätt avsluta ett samtal där den enskilde t.ex. endast upprepar samma sak eller gör utvecklingar som inte är relevanta för samtalet.

Kommunikation som inte tar slut

”En typ av samtal är de när man pratar med en person som inte förstår det jag söker förklara. Man försöker på flera sätt men det går inte riktigt fram. Knepiga samtal är när en person inte vill förstå det jag försöker förklara. Man känner sig som en papegoja”.

En handläggare i Stockholm

Var inte en papegoja. Bli en en rondell!

Argumentera inte Förstärker skillnader

Förbjud inte den andres åsikt eller känslor

- *Nu ska du inte bli arg.....*
- *Ta inte illa upp.....*
- *Släpp det där och gör något roligt istället...*
- *Så där får du inte känna.....*
- *Nu har du alldeles fel....*
- *Vi kan anmäla dig också....*
- *Jag ska skicka dig lagtexten som visar du har fel...*

Validera

- Gör tydligt du har förstått den andres krav eller begäran och visa om möjligt förståelse för varför dessa krav framställs.
- Ge sedan ditt tydliga svar utifrån profession, lagar och regler.
- Stanna därefter upp och bli tyst.
- Undvik argumentation, förklaringar och försvar.

Psykologisk validering

- *Jag hör att du kräver andra betyg för din son i skolan och jag förstår att du som förälder är angelägen för ditt barn.*
- *Jag är angelägen om mina lärare som sätter betygen utifrån sitt uppdrag. Det kommer jag inte att ändra på.*

Validera

Få den andre att sluta leta efter lösningen hos dig och istället gå till sig själv för att finna svar och lösning

Våga sätta korrekta gränser

”Även om serviceskyldigheten är långtgående så innebär det dock inte att den är obegränsad”

Tänk igenom vad du säger

Paul Grice's kriterium för ett konstruktivt samtal

- Kvalité; tillräckligt sanningsenligt
- Kvantitet; att berätta lagom mycket
- Relevant
- Begripligt

Positiv förstärkning

Vid alltför ambitiösa svar och långtgående undantag

Självbilden

- *Faktum är, att jag tar inte illa upp för att någon kallar mig rättshaverist, tvärtom så är jag stolt på vad jag är och gör. Det ger mig styrka att lägga saker och ting tillrätta, och sen må skämmas den som bör.*

Det längsta jag kan sträcka mig som rättshaverist: Det är att rättvisa som havererar när jag förlorar en process, inte jag! Om det nu verkligen är så! Och det brukar det vara!!!

Blogg på nätet: Bankrättsföreningen

Sök inte avsluta beteendet.
Skapa istället en tröghet i kontakten;

Hot

Lagliga hot och olagliga hot

- Visa aldrig oro inför lagliga hot
- Lyssna alltid till din rädsla vid olagliga hot

En tjänstepersons svar på hot om JO-anmälan

- *Är det du själv eller Skatteverket som avgör vad som ska diarieföras hos Skatteverket? Kan du inte bara erkänna att du har missuppfattat att ärendet inte är diariefört, utan att fortsätta med en massa tidskrävande onödig konversation? Du ska respektera mitt svar och inte raljera om något "åsidosättande av skyldigheter". I ditt brev bad du inte om att ärendet skulle sparas, diarieföras eller ens biläggas till din inkomstdeklaration. Du frågade bara om det skulle förtryckas kontrolluppgifter, och ett bra svar fick du. Om du tänker påstå annat så kommer jag att hävda att det är fel från din sida. Skatteverket har definitivt inte gjort något fel, och därmed är det heller inget ärende för min "chef" såsom du sarkastiskt och hotfullt skriver.*

JO 641 - 2013

- Om tjänstemännen använder en konfrontatorisk linje i sina kontakter med allmänheten, försämras förtroendet för myndigheterna och därmed myndigheternas möjligheter att få allmänheten att medverka till att handläggningen blir korrekt.
- N.N:s svar på U.H:s sista e-postmeddelande är hållet i en obehaglig ton. U.H. beskylls för att raljera, för att skriva sarkastiskt och hotfullt samt för att komma med dumheter som att hota med en meningslös JO-anmälan. Genom att skriva på det sättet till U.H. har N.N.brutit mot kravet på saklighet i 1 kap. 9 § regeringsformen. Jag är förvånad över att han har uttryckt sig som han har gjort och jag är oroad över att han – som framgår av hans svar till JO – inte inser att han har gjort fel. N.N. förtjänar allvarlig kritik.

Var inte ensam med din upplevelse Prata om det som händer!

- Det är lätt att känna skam i mötet med rättshaveristiskt beteende. Vilket ofta leder till att vi blir tysta, ensamma och undviker berätta för chef och kollegor om hur vi mår och har det i arbetet.

Bra och mindre bra affekter och tillstånd

- Aggressiv – Stridslysten
Bevekande – Rolig
- Trevlig
- Vänlig – Byråkratiskt
empatisk
Svalkande likgiltighet

Lågaffektivt bemötande = ”svalkande likgiltighet”

*En mor kom till mig:
Säg,
vad är det som fattas
i min kärlek?
Mina barn älskar mig ej
som jag dem.
Jag sade:
likgiltighet.
Lite svalkande likgiltighet
fattas i din kärlek.
- då gick hon bort
seende mot jorden*

Henry Parland 1928

Svalkande likgiltighet

ZITS

Svalkande likgiltighet

- Inte undvika kritik till varje pris. Stå ut med att kritik kvarstår
- Kunna tillstå egen brist, utan att lägga skulden på sig själv
- Acceptera att vissa personer tar mycket tid i anspråk
- Inte visa oro inför lagliga hot
- Bevara empati och lugn när andra ifrågasätter mig
- Vara en fartkamera istället för en stoppskylt

Hopp

